

Motion till riksdagen
2011/12: MJ258

av **Helena Leander m.fl. (MP)**

Minskad köttkonsumtion

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett mål om minskad klimatbelastning från köttkonsumtionen med minst 25 % till år 2020.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett mål om minskad köttkonsumtion med minst 25 % till år 2020.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppdra åt statliga verksamheter att minska köttkonsumtionen med minst 25 % till år 2020.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur animalieproduktionens miljökostnader kan beskattas.¹

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 4 hänvisat till SkU.

Motivering

Sedan 1990 har genomsnittsvenskens konsumtion av kött och köttprodukter ökat med 44 procent. Per dag motsvarar det drygt 190 gram, vilket med råge överskrider Livsmedelsverkets nuvarande rekommendationer på 140 gram per dag – rekommendationer som i sig inte är några miniminivåer utan är framtagna för att visa hur en traditionell svensk blandkost kan komponeras för att tillgodose vårt näringsbehov. Denna överkonsumtion skadar inte bara hälsan utan också i högsta grad miljön.

Överskottet av protein går ut som kväve med avföringen och bidrar till övergödningen. Den största miljöpåverkan sker dock inte vid konsumtionen utan vid produktionen, även om det naturligtvis är konsumtionen som driver produktionen.

År 2006 publicerade FN:s livsmedels- och jordbruksorgan FAO rapporten *Livestock's Long Shadow: environmental issues and options*¹ om den globala animalieproduktionens miljöpåverkan. Enligt rapporten upptar produktionen av animaliska livsmedel – i form av bete och foderodling – 70 procent av jordbruksmarken i världen och står för 8 procent av människans vattenanvändning. Därtill står animalieproduktionen för 18 procent av utsläppen av växthusgaser. Globalt sett ger avskogning för bete och foderodling det största bidraget – ett problem vi i Sverige indirekt bidrar till genom import av kött och kraftfoder (soja) från bland annat Brasilien. Även svenska djur bidrar dessutom direkt genom det metan som uppstår vid idisslande djurs matsmältning och den lustgas som läcker från gödseln. Animalieindustrin räknas också som en av de största bidragande orsakerna till en lång rad miljöproblem. Enligt rapporten förmodas till exempel animaliesektorn vara den sektor som orsakar mest vattenföroreningar, vilket i sin tur bidrar till bland annat övergödning, förstörelse av korallrev, mänskliga hälsoproblem etcetera.

En dyr omväg

Egentligen är det inga nyheter. Redan i tämligen grundläggande biologikurser får man lära sig att grovt räknat 90 procent av all energi går förlorad för varje steg uppåt i näringskedjan. Det innebär att det är betydligt resurssnålare att äta vegetabilier direkt än att först låta dem processas i ett djur och sedan äta upp djuret. Hur mycket resurssnålare det är beror förstås på vilka djur och växter det är fråga om och hur dessa föds upp respektive odlas.

¹ Henning Steinfeld, Pierre Gerber, Tom Wassenaar, Vincent Castel, Mauricio Rosales, Cees de Haan: *Livestock's Long Shadow: environmental issues and options*, UN Food and Agriculture Organization, FAO, and the Livestock, Environment and Development (LEAD) initiative, 2006.

Fel! Okänt namn på

Annika Carlsson-Kanyama med flera har gjort en livscykelanalys av energiåtgången för olika matvaror² som möjliggör en jämförelse mellan animaliska och vegetabiliska proteinkällor. Till och med ett importerat alternativ som sojaböner kräver mindre energi (7,9 MJ/kg kokta böner) än svenskt kött, som kräver mellan 35 (kyckling) och 70 (biff) MJ/kg kokt kött. Den som i stället väljer svenska gula ärter kan komma ned i 5 MJ/kg.

Att låta vegetabilierna gå omvägen via ett djur innan de äts upp kräver också mer mark – 2,5 gånger mer för en typisk blandkost jämfört med en helt vegetabilisk kost³. För en ärlig jämförelse mellan markåtgången för olika kosttyper bör dock det faktum att djur i vissa områden betar på mark som inte går att odla tas med i beräkningen – även om svenska betesdjur endast kan livnära sig på bete på sommarhalvåret. Det är också viktigt att framhålla att artrika ängs- och hagmarker är beroende av slätter och bete för att behålla sin artrikedom. Många av dessa hävdberoende arter har minskat kraftigt i takt med att jordbruket blivit mer storskaligt och specialiserat, så att djuren betar på åkerbeten och matas med kraftfoder i stället. Det finns dock ingen generell brist på betesdjur som kan hålla ängs- och hagmarker öppna, utan problemet är snarare den skeva fördelningen av djur mellan regioner och företag, samt det faktum att alla djur inte kommer ut på betesmarkerna.⁴ Det finns därför utrymme för minskad köttkonsumtion utan att äventyra målet om biologisk mångfald så länge det inte är naturbetesköttet som väljs bort.

Av hänsyn till den biologiska mångfalden bör den som vill äta kött alltså prioritera naturbeteskött (dock ej att sammanblandas med "naturkött" som importerats från Brasilien). Av hänsyn till klimatet bör dock konsumtionen av kött från idisslare minska, då dessa orsakar större utsläpp av växthusgaser än kyckling och grisar. Även kyckling och grisar har dock i allmänhet betydligt högre klimatpåverkan än vegetabiliska proteinkällor, och djurens välfärd kan dessutom starkt ifrågasättas. En sammanvägd miljöbedömning skulle därför kunna landa i att konsumtionen av alla köttslag utom naturbeteskött behöver minska.

Mål för minskad köttkonsumtion

Om köttkonsumtionen skulle minska till Livsmedelsverkets nuvarande kostrekommendationer skulle det motsvara en minskning på drygt 25 procent. Andra aktörer, som Folkhälsoinstitutet⁵, förespråkar visserligen lägre nivåer, men detta kan vara en bra början till 2020. Bara att sätta ett sådant politiskt

² Annika Carlsson-Kanyama, Marianne Pipping Ekström och Helena Shanahan: Food and life cycle energy inputs: Consequences of diet and ways to increase efficiency, *Ecological Economics* 44:2–3, s. 293–307, 2003.

³ Åke Bruce, Dan Egonsson, Thord Karlsson, Olle Pettersson: Vegan – vegetarian – allätare? SLU, 1997.

⁴ Jordbruksverket: Ett rikt odlingslandskap – Underlag för fördjupad utvärdering 2008. Rapport 2007:15.

⁵ Folkhälsoinstitutet, dnr 2008/274.

mål kan ha en viktig signalverkan. Detta bör kompletteras med ett motsvarande mål om minskad klimatbelastning från köttkonsumtionen för att också uppmärksamma de åtgärder som kan göras på produktionssidan, även om vissa av de utsläpp som härör från biologiska processer kan vara svåra att påverka i större grad utan risk för oönskade bieffekter.

Bara mål är dock sällan tillräckligt för att nå en förändring. Den offentliga upphandlingen, till skolkök, sjukhuskök och liknande, bör rimligen dra sitt strå till stacken för att minska den mängd kött som serveras med 25 procent. Det är förvisso knappast riksdagens roll att detaljreglera vad som serveras i skolmatsalar runt om i landet, men däremot kan vi ge stöd till aktörer som jobbar med kunskapsstöd till upphandlare, kostansvariga, kockar och andra som är involverade i de offentliga måltiderna om hur man på bästa sätt ökar inslaget av goda och näringsrika gröna rätter. Vi kan också ge uppdrag till statliga verksamheter med stor måltidsverksamhet, som försvaret och kriminalvården, att minska mängden kött.

Det ska löna sig att välja rätt

För att nå hushållen fyller information en viktig roll, och vi beklagar därför att regeringen stoppade Livsmedelsverkets förslag till miljöanpassade kostråd, som framhöll minskad köttkonsumtion och större omsorg om vilket kött man väljer som det smartaste miljövalet. Information får dock ofta bättre effekt om den kombineras med ekonomiska styrmedel som gör att de miljösmarta valen lönar sig bättre. Miljöskatter brukar framhållas som ett verksamt och kostnadseffektivt styrmedel som låter förorenaren betala. Särskilt den som värnar om marknadens funktionssätt borde uppskatta miljöskatter som kompenserar för de marknadsmisslyckanden som uppstår när priset på en vara inte speglar de fulla samhällsekonomiska kostnaderna, som när varan ger upphov till miljöskador som någon annan får lida av.

Teoretiskt sett vore alltså det bästa sättet att direkt beskatta de miljöproblem som animalieproduktionen ger upphov till, exempelvis genom koldioxidskatter som verkligen speglar koldioxidens samhällskostnad, skatter på utsläpp av metan, lustgas och ammoniak, kännbara skatter på miljöfarliga bekämpningsmedel som används i foderproduktionen, skatter på näringsläckage från gödselhanteringen och så vidare. I viss utsträckning förekommer detta redan, och kan behöva utvecklas och skärpas, men i andra fall är beskattning inte en lämplig lösning. Effektiv beskattning förutsätter antingen att man kan mäta och beskatta utsläppen direkt eller att det finns en relativt stark korrelation mellan utsläppen och den vara man beskattar. När det till exempel gäller näringsläckage från gödselhanteringen är det knappast försvarbart att kontinuerligt mäta utsläppen från varenda gödselstack, och då utsläppen beror på så många faktorer är det svårt att hitta något lämpligt att koppla beskattningen till. I sådana lägen är inte skatter i produktionsledet ett optimalt styrmedel.

En beskattning av boskapsuppfödningens miljöpåverkan måste också ta hänsyn till det faktum att vi lever i en globaliserad värld. Ett förslag som lyfts

Fel! Okänt namn på

fram för att minska boskapsuppfödningens miljöpåverkan är att införa en särskild skatt på kraftfoder, som i Sverige och resten av Europa till tre fjärdedelar är importerat, för att stimulera en övergång mot mer lokalt odlat grovfoder och bete. En sådan skatt är definitivt värd att titta närmare på, men om skatten blir alltför hög finns risken att svenskt kött fördyras på utländskt köttets bekostnad, med resultatet att konsumenterna väljer utländskt kött i stället.

Ett annat förslag, som saknar den mer direkta utsläppsbeskattningens teoretiska skönhet, men är enklare och kan antas ge mindre problem med att produktionen bara flyttar utomlands, är att helt enkelt lägga en schablonskatt på animaliska livsmedel som ska täcka de genomsnittliga miljökonsekvenserna. Precis som andra punktskatter skulle den träffa såväl inhemska som importerade produkter. I vilken utsträckning skatten skulle differentieras utifrån olika djurslags olika miljöpåverkan behöver undersökas noggrannare. Miljöskäl talar för differentiering, medan enkelhetsskäl och det faktum att samma djurslag kan ha olika miljöpåverkan beroende på hur och var de föds upp talar för mer enhetlighet. Även avgränsningsfrågor, lämplig nivå med mera kan man behöva titta närmare på. Frågan om en animalieskatt eller andra sätt att beskatta boskapsuppfödningens miljökonsekvenser bör därför utredas.

Stockholm den 29 september 2011

Helena Leander (MP)

Stina Bergström (MP)

Lise Nordin (MP)

Maria Ferm (MP)